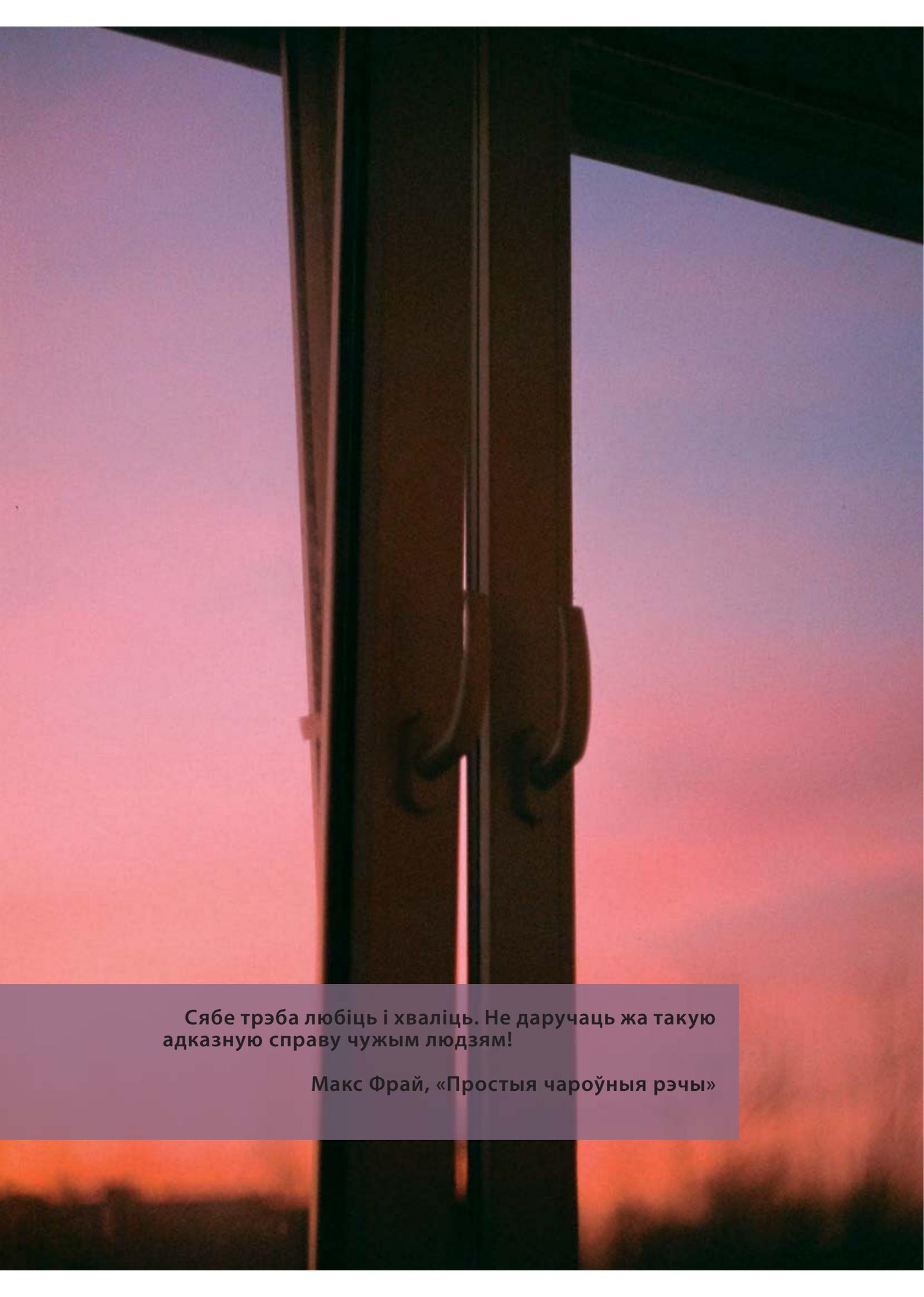

бярэзка №1

№1/2021 (1112)

ISSN 0320-7579

Сябе трэба любіць і хваліць. Не даручаць жа такую адказную справу чужым людзям!

Макс Фрай, «Простыя чароўныя рэчы»

Бярозка» вітае вас першым нумарам 2021 года. Гэты нумар патрапіў да вас у рукі, калі амаль скончыўся студзень. Атрыманыя ўсе падарункі, выказаныя і выслуханыя віншаванні. Можа быць нават забытыя святочныя мары і цуды, здзяйснення якіх мы так чакалі. Прызнавайцеся: хто зажурыўся праз тое, што наабяцаў сабе мноства ўсякіх дасягненняў з першага студзеня і дагэтуль нічога не зрабіў?

Вы ведаеце пра 2021 год больш, чым я, бо я пішу гэтыя радкі ў перадапошні дзень 2020 года, калі думкі многіх поўняцца асцярожнымі чаканнямі і надзеямі. А можа і не поўняцца, бо мінулы год даў нам на арэхі так, як мы не атрымлівалі даўно.

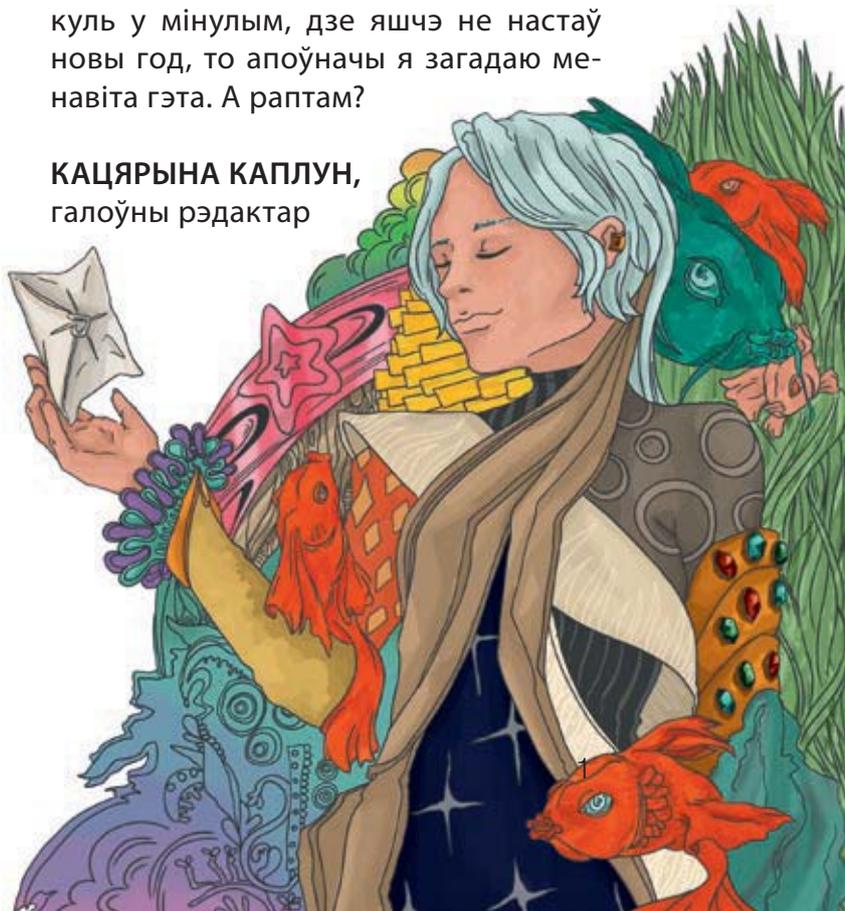
Значыць, я пішу з мінулага ў будучыню. Было б файна распытацца ў вас, як яно там? У вас на трыццаць дзён больш падзей, навін, магчымасцяў, цудаў. У мяне — на трыццаць дзён больш невядомасці і надзеі. Я ўсё яшчэ пазіраю на агеньчыкі і ялінкі, затое вы можаце пасмяяцца і сказаць мне, якая я наіўная.

Канешне, чытаць лісты з будучыні нашмат цікавей, чым з мінулага, тым больш такога недалёкага. Што вы там самі не бачылі, не чулі, не ведаеце? Але суперздольнасць тых, хто зараз, у перадапошні дзень старога года піша спісы сваіх дасягненняў і планаў, дакупляе смакоцці да навагодняга стала ці шалёна думае, што падарыць сябру, а можа нічога не піша і не купляе і плануе праспаць навагоднюю ноч, — якраз у тым, што мы пакуль нічога не ведаем. І таму можам марыць, верыць, спадзявацца. Нават калі гэта ні да чаго не прывядзе. Проста таму, што нам так хочацца. Проста таму што «А раптам?».

Галоўнае, што нас аб'ядноўвае: у нас з вамі — і ў мінулых, і ў будучых — наперадзе мноства дзён. Цікавых, сумных, радасных, журботных і «нормальных». У гэтыя дні мы можам усё. Здзяйсняць падзвігі ці спаць, пакуль ложка сам не выштурхне. Чытаць па 200 старонак захапляльных кніг ці ледзь адужваць колькі абзацаў. Шпацыраваць з сябрамі ці хацець пабыць у самоце. Рагатаць, пакуль хапае паветра, ці журыцца і нават плакаць. А то і нічога не адчуваць — таксама здараецца. І ўсё гэта — добра і правільна, калі вам ад гэтага добра.

Новае жыццё з новага года — гэта выдатна. Але ў любое новае жыццё мы бярем старых сябе. Актыўных ці ленаватых, сумных ці вясёлых. І «нормальных» таксама. І лепшае, што вы можаце зрабіць у новым жыцці — любіць і цаніць сябе. І нічога, што вы прапусцілі прыгожую дату 01.01. Пачаць можна проста зараз, на гэтым самым месцы. Вы з вашымі сіламі і слабасцямі — самае дарагое, што ў вас ёсць. Беражыце самае дарагое. І раз я пакуль у мінулым, дзе яшчэ не настаў новы год, то апоўначы я загадаю менавіта гэта. А раптам?

КАЦЯРЫНА КАПЛУН,
галоўны рэдактар

Лёс? Кон: фільмаграфія Сатосі Кона як асабісты дзэн

Калі распачаць гутарку пра анімэ, то-бок японскую анімацыю з характэрнай малёўкай, суразмоўца, хутчэй за ўсё, найперш прыгадае што-небудзь з работ студыі Ghibli. «Хадзячы замак», «Прынцэса Мананокэ», «Ведзьміна служба дастаўкі», — адным словам, усе непаўторныя работы, асветленыя геніям Хаяо Міядзакі і ягонай адданай камандай.

Але сёння хацелася б распавесці вам пра іншага японскага рэжысёра, таксама вядомага дзякуючы сваім паўнаметражным работам. Фільмаў у ягоным партфелі, падаецца, не так і шмат — усяго чатыры. І больш, на

жаль, не будзе: жыццё Сатосі Кона абарвалася ў сорок шэсць гадоў.

А ягоныя фільмы засталіся. Застаюцца. Сур'ёзныя, няпростыя нават, драматычныя і філасофскія. Кранальныя. Дынамічныя. З усведамленнем культурнага кантэксту, у якім ствараліся. Тут вельмі шмат «японскага», але культурны складнік дэманструецца ашчадна і не становіцца самамэтай, толькі спосабам раскаваць гісторыю. Па вялікім рахунку, кожная работа Кона — гэта спроба паказаць сур'ёзныя праблемы асобы ў грамадстве, але паказаць іх, загарнуўшы ў інтрыгу, у прадуманы і нетрывіяльны сюжэт.

Ну і, апроч усяго іншага, гэтыя фільмы надзвычай прыгожыя.

Амаль што чароўныя.

Амаль што.

Millennium Actress (2001), або «Акцёрка тысячагоддзя»

Вельмі атмасферны фільм, які распавядае пра лёс акцёркі. У расповядзе галоўнай герайні змешваюцца рэальныя факты з яе жыцця і эпізоды з класічных фільмаў, дзе ёй выпала здымацца за надзвычайна працяглую кар’еру. Творчы пошук і першае каханне, за якім імкнецца Чыёка Фудзівара, якое, падавалася б, ужо зусім блізка, але не даецца ў рукі... Не, гэта не можа пакінуць раўнадушным. Думаю, вы, падобна мне, на фінальных кадрах будзеце плакаць. А Чыёка Фудзівара з экрана, усміхаючыся, растане ў незямной музыцы, дорачы вам праз картарсіс надзею.

Tokyo Godfathers (2003), або «Аднойчы ў Токіа»

Іншая назва, даслоўны пераклад «Такійскія хросныя». Як і ў «Акцёрцы тысячагоддзя», Кон тут актывізуе сусветны кінакантэкст, бо назва адсылае да фільма 1948 года («Three godfathers»). У калядны вечар трое бяздомных на сметніку знаходзяць падкідыша-дзяўчынку і спрабуюць знайсці яе сям’ю. У кожнага з персанажаў свая гісторыя, уласная матывацыя, уласны боль. Спроба дапамагчы бездапаможнаму дзіцёнку для кожнага з іх нагода давесці ўласную чалавечую вартасць калі не абыякаваму грамадству, то самім сабе. Можа быць, цымус гісторыі ў тым, што дабрыня і імкненне дапамагчы ў выніку дапамагаюць самому памагатаму.

Paprika (2006), або «Папрыка»

Яркая (быццам дзіцячы сон) і гарэзліва-імклівая гісторыя з недалёкай будучыні. Адмысловы прыбор дазваляе псіхалагам вывучаць і камбінаваць чалавечыя сны, і пратаганіст выкарыстоўвае такі эксперыментальны апарат для тэрапіі. Дзяліцца снамі з

сябрамі, знаходзіць лекі ад кашмараў і псіхалагічных траўмаў — што можа быць лепей? Аднак што здарыцца, калі кантроль над чужымі снамі і падсвядомым апынецца ў руках маньяка? І як можна процістаяць таму, хто ўладарыць снамі? Адказы на ўсе пытанні — у неверагодна прыцягальным міксе з нуара, псіхадэлікі, фантастыкі і філасофіі будызму. А зверху — трохі спецый. Папрыкі.

Я б парэкамендавала пачаць сваё знаёмства з Сатосі Конам з самага, мабыць, знакавага і характарыстычнага ягонага фільма — з «Акцёркі тысячагоддзя». Нетрывіяльнае аўтарскае бачанне разам з прыцягальным відэашэрагам, выбітнай музыкай і шматварыянтнасцю трактоўкі самога сюжэта (і фінала) хутчэй за ўсё ўдарыць у самае сэрца. А аматары кіно, думаю, ацэняць якасць працы з цытатамі з залатога фонду кінематографа.

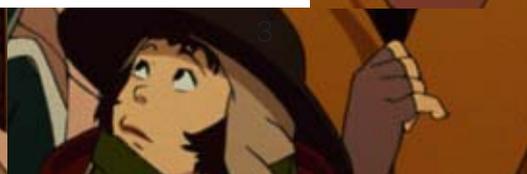
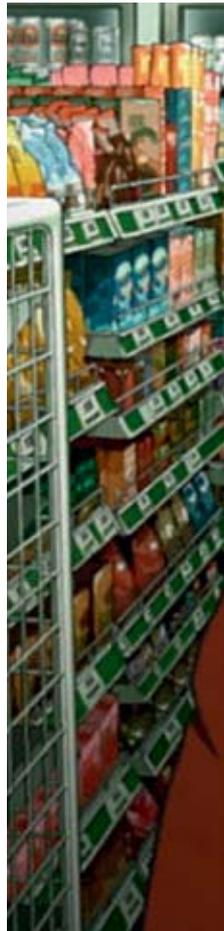
Тым жа, каму паўнаметражныя работы прыйдуцца пад густ, раю таксама пазнаёміцца з анімэ-серыялам ад Сатосі Кона і студыі Madhouse — Paranoia Agent. Як і ў поўнаметражках, тут ілюзія і праўда, містыка і рэальнасць пераплятаюцца так моцна, што і не адрозніць, візуал радуе, а музыка ад Сусуму Хірасавы ў нечым медытатывная.

Калі мне становіцца страшна за будучыню, калі я перастаю верыць у сябе і ў іншых, калі не ўпэўнена, што ў света вакол мяне ёсць увогуле хоць якая-кольвек мэта, я пераглядаю «Акцёрку тысячагоддзя». Сачу — кожны раз быццам у першы, — як Чыёка Фудзівара бяжыць за сваёй марай, працінаючы эпохі, прастору і час.

Бяжыць, нястомна і няспынна верачы.

І мне лепшае.

Маргарыта Латышкевіч

Гаварлівыя піжамы і вечнае лета

«Востраў летніка» (англ. Summer Camp Island) ад Cartoon Networks — гэта мілы і на дзіва глыбокі мультсерыял, эпізодаў якога хопіць, каб перажыць гэтую зіму і не ачарствець душой. Аўтар ідэі і галоўная сцэнарыстка — Джулія Пот. Яна стала другой у гісторыі Cartoon Networks жанчынай на чале праекта пасля Рэбекі Шугар і яе серыяла «Сусвет Стывена». У мультсерыяла выйшла ўжо два сезоны і на падыходзе трэці, не менш мілы і кранальны.

Серыял мілы настолькі, што гэта нават выклікае пытанні: як можа мультфільм, дзе ёсць піжамкі, якія могуць размаўляць і любяць абдымацца, казаць пра нешта сур'эзнае? Гэта дакладна не для немаўлят? Праўда-праўда. Але для таго, каб гэта давесці, трэба раскласці ўсё па паліцах.

Па сюжэце мультсерыяла лепшыя сябры Оскар і Важынка ўпершыню ў жыцці едуць у летнік, у якім правядуць усё лета. Летнік знаходзіцца на востраве, аддаленым ад цывілізацыі.

У рэкламных брашурах напісана, што дзеці там займаюцца сумнымі бяспечнымі справамі і шыюць прыхваткі, але... Як толькі дарослыя з'язджаюць, аказваецца, што востраў чароўны і прыхваткі шыць ніхто не будзе. Важатымі там працуюць вядзьмаркі, размаўляць могуць не толькі людзі, але і дрэвы, сонца, месяц і нават зубная паста. Аказваецца, вядзьмаркі бываюць мілымі, з месяцам можна абмяняцца бранзалетамі ў знак сяброўства, а чысціць зубы гаварлівай пастай даволі няёмка. А яшчэ там жывуць мілыя бяскрыўдныя пачваркі, якія любяць мастацтва, а кожны дзень напоўнены прыгодамі і адкрыццямі.

«Востраў летніка» — гэта мультсерыял пра сталенне і прыняцце, як сябе, так і іншых. У ім ёсць шмат добрых парад, як спакойна вырашаць канфлікты і выбудоўваць асабістыя межы. Героі ўвесь час кажуць пра свае пачуцці і патрэбы, што дапамагае ім лепш разумець і падтрымліваць адзін аднаго. Напрыклад, у першым сезоне ёсць серыя, у якой Оскар вельмі хацеў часцей бачыцца са сваёй сяброўкай Важынкай, а яна была занятая доўгімі баскетбольнымі трэніроўкамі. Ён не змог пагаварыць з ёй пра гэта і паспрабаваў з дапамогай хлусні трапіць у яе каманду. У яго гэта атрымалася, але ў канцы ўсё раскрылася і Важынка зажурылася, што яе лепшы сябар ёй нахлусіў. Пасля гэтага яны пагаварылі сумленна. Оскар папрасіў прабачэння і ўсё растлумачыў, Важынка прабачыла яго, але сказала, што цяпер хоча трохі пабыць адна. Яны не сварацца, а пражываюць гэты момант. Так мультфільм паказвае нам новы прадуктыўны варыянт вырашэння праблем: праз дыялог і прагаворванне сваіх пачуццяў.

Многія серыі прысвечаны пера-

адольванню сваіх комплексаў і няўпэўненасцей. У першай серыі Оскар, які ўсвядоміў, што жыццё ў чароўным летніку выходзіць за межы

яго зоны камфорту, вырашае з'ехаць з вострава ў першы ж дзень. Ён жудасна баіцца нечаканасцей і толькі напрыканцы серыі разумее, што для любой

адаптацыі патрэбны час і цяпленне. Гэта важны ўрок для кожнага: калі табе страшна і некафортна ў новым месцы, то ёсць сэнс даць сабе час і не спяшацца рабіць высновы.

У серыяле вельмі шмат увагі прысвечана разбору асабістых перажыванняў герояў, звязаных з іх сем'ямі і стасункамі па-за імі. Усім гасцям летніка па дзесяць гадоў, і яны толькі-толькі вы-

ходзяць з дзіцячага ўзросту. Яны вучацца жыць са сваім «дзіцячым» вопытам, прымаць яго і даследаваць новыя дзіўныя пачуцці, што азначаюць пераход у «падлеткаваасць». Напрыклад, ёсць эпізод, у якім Важынка перажывае першую няёмкую закаханасць. А калі яна дзеліцца гэтым з Оскарам, ён думае, што трэба расказаць маме, таму што ён яшчэ маленькі і занадта прывязаны да бацькоў. Дзеці на востраве розныя і па-рознаму сталеюць, але ўсё роўна імкнучца разумець і падтрымліваць адзін аднаго. Ніхто не смяецца з таго, што Оскар любіць маму. І нават калі Оскар не разумее першай закаханасці Важынкi, ён працягвае лічыць яе сваёй лепшай сяброўкай і дапамагае ёй як можа.

Мультсерыял ставіцца з павагай да дзяцінства і дзяцей. Ніхто з жыхароў вострава не ўспрымае герояў як неадказных або недастаткова дарослых, каб прымаць рашэнні. Ім даюць волю паводзіць сябе як хочацца, не абмяжоўваюць іх фантазію і ўсяляк падкрэсліваюць, што яны самастойныя асобы, якія заслугоўваюць павагі і разумення. Напрыклад, Оскар сябрае з пачварамі, якія жывуць на востраве. Яны вельмі адукаваныя і сталыя, але паводзяць сябе з ім як з роўным і нават дазваляюць яму быць лідарам іх кампаніі. Гэта нармальна і ўсіх задавальняе.

Гэтаму свету трэба часцей бачыць дзяцей як асобаў са сваімі праблемамі і перажываннямі! Важна паказаць, што іх вопыт і пачуцці каштоўныя і ўспрымаюцца сур'ёзна. Такое стаўленне дапамагае юным глядачам пазбегнуць мноства псіхалагічных праблем у будучыні.

Асобна хочацца адзначыць візуальны складнік мультсерыяла. Як мы ўжо раней казалі, ён мілы і пяшчотны, але,

да таго ж, дэталёва прапрацаваны і стылёвы. Кожны эпізод пачынаецца з унікальнай застаўкі, якая спалучаецца з вобразамі ўсяго серыяла. Аўтары засяродзіліся на невялікіх дэталях і нават распрацавалі для кожнага героя індывідуальны дызайн жылля! У пакоях вісяць плакаты, асабістыя фотаздымкі і ўсякія прыемныя дробязі, якія дапамагаюць раскрыць асобу таго, хто тут жыве. Увага да дэталю кажа не толькі пра прафесіяналізм аніматараў, але і пра тое, што яны ўкладаюць шмат любові ў свае стварэнні. А гэта заўсёды прыемна.

Увогуле годны мультсерыял, які будзе блізка кожнаму, хто калі-небудзь быў дзіцем. На яго прыемна глядзець, там шмат смешных і мілых гісторый, а яшчэ размаўляюць піжамы. Цэлыя дзве. Гэта ўжо важкая падстава прывесці зіму на «Востраве летніка».

Антаніна Бабіна

ЗЯЛЁНАЯ КАРТА БЕЛАРУСІ

Што за праект:

Зялёная карта greenmap.by — інтэрактыўная карта экалагічна спрыяльных месцаў і ініцыятыў Беларусі.

Хто робіць:

Цэнтр экалагічных рашэнняў — некамерцыйная недзяржаўная ўстанова, створаная для папулярызацыі экалагічнага ладу жыцця і прынцыпаў устойлівага развіцця ў Беларусі, а таксама развіцця міжнароднага супрацоўніцтва з мэтай захавання навакольнага асяроддзя.

Што робіць:

Дзякуючы працы валанцёраў рэсурс змяшчае і рэгулярна аднаўляе інфармацыю пра пункты збору адходаў і непатрэбных рэчаў, прысвечаныя ахове навакольнага асяроддзя, і экалагічна спрыяльныя арганізацыі, унікальныя прыродныя зоны і г. д.

Што можна знайсці на карце:

- АДХОДЫ І РЭЧЫ — пункты збору другасных рэсурсаў, небяспечных адходаў, заводы па перапрацоўцы смецця, пункты прыёму рэчаў, zero waste-ініцыятывы;
- ЭКАЛАГІЧНЫЯ АРГАНІЗАЦЫІ — недзяржаўныя і дзяржаўныя арганізацыі, навуковыя лабараторыі, установы адукацыі;
- АДНАЎЛЯЛЬНАЯ ЭНЕРГЕТЫКА — месцазнаходжанне сонечных панэляў і водна-гравальнікаў, ветрагенератараў, біягазавых устаноў, гідраэлектрастанцый;
- МЕСЦЫ, СВАБОДНЫЯ АД ПЛАСТЫКУ, — кафэ, офісы, школы і нават царкоўныя прыходы!

Як далучыцца:

- дадаваць новыя аб'екты і цікавыя фота на карту свайго горада;
- абмяркоўваць і каментываць аб'екты, дзяліцца рэсурсам з сябрамі ў сацыяльных сетках і блогах;
- стаць валанцёрам (запоўніць форму на сайце).

Што можа рабіць валанцёр:

- дапамагаць у пошуку новых пунктаў па тэматычных сляях карты і рабіць іх апісанні;
- пераправяраць і актуалізаваць інфармацыю;
- правяраць якасць працы існуючых пунктаў і пакідаць водгукі пра іх.

Навошта вам гэта рабіць:

Асобны збор і перапрацоўка другаснай сыравіны, утылізацыя небяспечных адходаў, памяншэнне выкарыстання пластыку і захоўванне ўнікальных прыродных зон — гэта важныя крокі на шляху да паляпшэння стану навакольнага асяроддзя. Зялёная карта робіць гэтую складаную задачу прасцейшай для кожнага.

Осіян Уорд — брытанскі мастацкі крытык, аўтар артыкулаў пра сучаснае мастацтва для перыядычных выданняў і каталогаў выстаў.

Практыкум па сучасным мастацтве

Хто наогул разумее сучаснае мастацтва? Можна, тыя людзі, што купляюць яго за велізарныя грошы? Ці хаця б тыя, хто яго стварае? Гэта наўрад ці. Калі б нехта сапраўды разумей, што адбываецца, на ўваходах у музеі даўно б выдавалі простыя і зразумелыя брашуркі з тлумачэннямі, а тысячам даследчыкаў і крытыкаў абсалютна не было б чым займацца. Сучаснае мастацтва гэтак жа хутка змяняецца і мае гэтак жа шмат формаў, як свет вакол нас. Можна быць, яго і не трэба разумець у звыклым сэнсе гэтага слова. Можна, яго трэба проста... успрымаць? Глядзець, адчуваць, пражываць, успамінаць і на аснове гэтага вырашаць, што ж перад табой такое і чаго яно вартае. Прыкладна пра гэта распавядае кніга Осіяна Уорда «Мастацтва глядзець. Як успрымаць сучаснае мастацтва».

З гэтай кнігі калісьці пачалося маё асабістае падарожжа ў свет сучаснага мастацтва. Яно прыцягвала мяне і выклікала непадробную цікавасць, але далёка не заўсёды я разумела, што з гэтым рабіць. Пазлы асабліва шматслойных арт-аб'ектаў заставаліся без рашэння, і я сыходзіла, не знайшоўшы з імі паразумення. Гэта змянілася пасля таго, як я выпадкова натрапіла на «Мастацтва глядзець».

Напачатку кнігі аўтар пазначае, што пад «сучасным» мастацтвам ён будзе мець на ўвазе ўсё, што было створана пасля 2000-га года. Гэта, вядома, не агульнапрынятыя рамкі сучаснасці ў арт-сферы, але больш чым дастатковы прамежак часу для простага чалавека, каб разабрацца ў апошніх тэндэнцыях і магчымых падтэкстах. Ужо на гэтым моманце можна зразумець, наколькі кніга арыентавана на чытача і даступнасць.

Для пачатку знаёмства з сучасным мастацтвам Уорд вывеў прынцып «*tabula rasa*» (ад лац. «чыстая дошка»): «Першы навык, які дапаможа вам прабрацца скрозь джунглі сучаснага мастацтва, — гэта ўменне глядзець на кожны твор, як быццам вы ўпершыню сутыкаецеся з чымсьці падобным». Гэта значыць, неабходна зрабіць намаганне і не прымаць за праўду першыя ж меркаванні, якія ўсплываюць у галаве. Гэта на самай справе вельмі складана.

Пасля гэтага аўтар прапануе прайсці па вельмі дакладным шляху: надаць некалькі хвілін успрымання твора, не робячы паспешных высноў; улавіць асацыяцыі, якія асабіста ў вас выклікае гэтая праца; вызначыць кантэкст, у якім яна стваралася; паспрабаваць зразумець ідэю; паглядзець на твор яшчэ раз; нарэшце правесці аналіз усёй атрыманай інфармацыі. Кіруючыся адным толькі гэтым алгарытмам можна лепш зразумець любую на першы погляд складаную працу. А мы зараз толькі на 27-ай старонцы кнігі!

Далей Осіян Уорд дае чытачу падказкі, груба кажучы, пра тое, «што хацеў сказаць аўтар», падзяляючы мастацтва на ўмоўныя катэгорыі. Вядома, немагчыма і ў сотні кніг апісаць значэнне кожнага існуючага твора. Каб «прачытаць» тую ці іншую пра-

цу, прыйдзецца выказаць здагадку, якім спосабам мастак спрабуе ўздзейнічаць на нас: «Мастак імкнецца шакаваць або збянтэжыць вас? Калі так, звярніцеся да главы "Мастацтва як канфрантацыя". Твор нагадвае вам мультфільм, галівудскую стужку або інтэрнэт-мем? Тады пераходзьце да главы "Мастацтва як жарт"».

Кожная катэгорыя тлумачыцца на прыкладах вядомых работ сучасных мастакоў. Чаму з'яўляецца мастацтвам «Урна дынастыі Хань з лагатыпам Соса-Сол» Ай Вэйвэя, для якой ён літаральна нанёс лагатып газіроўкі на гістарычную каштоўнасць, або навошта для сваёй працы «Дзеля Бога»

«Каштоўнасць мастацтва ў шляху яго спасціжэння, а не ў знаходжанні канчатковага сэнсу».

Дэміен Херст абляпіў чалавечы чэрап тысячамі брыльянтаў? Аўтар «Мастацтва глядзець» распавядае нам пра асобы мастакоў, іх папярэднія працы, рэакцыю гледачоў і ўласны вопыт, прапануе варыянты закранутых тэм — і паступова да нас прыходзіць разуменне такіх бессэнсоўных на першы погляд твораў. Але я вам нічога не распавяду — ніякіх спойлераў!

Практычна кожны прыклад на старонках кнігі падмацоўваецца расповедам аўтара пра ўласны досвед узаемадзеяння з прадметамі мастацтва. Гэтыя апавяданні, непрыкметна ўплеценыя ў тэорыю, разводзяць яе гумарам і жыццёвасцю. Часам усё становіцца ясна менавіта пасля таго, як аўтар дзеліцца сваімі перажываннямі і ходам думкі. Да таго ж вельмі падбадзёрвае ўсведамленне, што калі нават дасведчаны мастацкі крытык не

«Спыніцеся. Дыхайце. Расслабцеся. Успрыміце наваколле, адчуйце прастору перад сабой, вызваліце свядомасць, дайце ўнутранаму маналогу адысці на другі план, а вачам — звыкнуць. Паколькі я мастацкі крытык па прафесіі, мая праца — прэпараваць прыгажосць і разважаць пра глыбіню, але нават мне даводзіцца прымушаць сябе не спяшацца з высновамі».

ловіць на ляту значэнне аб'ектаў сучаснага мастацтва, то мы ўжо дакладна не абавязаны.

Асабліва цешыць і па-свойму дапамагае разабрацца ў інфармацыі выдатнае афармленне кнігі. Папера шчыльная, друк — якасны. Тэкст аформлены мінімалістычна, загатоўкі, ліды і цытаты заўсёды прыкметна вылучаныя. Пры гэтым вялікая ўвага нададзена фотаздымкам прадметаў мастацтва, гаворка пра якія ідзе ў тэксце: яны спакойна займаюць тут цэлыя старонкі. Але гэта ні кроплі не перабольшванне, таму што разгледзець кожны згаданы твор не менш важна, чым прачытаць пра яго. Гэтая кніга не чакае ад нас, што пры першым згаданні твора мы з разумным выглядам заківаем галавой, бо, канешне ж, ведаем пра яго. Не, яна паказвае, і ўжо толькі потым расказвае. Нішто ў ёй не падаецца пад соусам «ну гэта, зразумела, усім вядома», чым вельмі часта грашаць матэрыялы пра мастацтва, нават прызначаныя «для пачаткоўцаў».

У «Мастацтве глядзець» няма прамых адказаў, паднесеныя на сподачку. Замест гэтага Осіян Уорд дае чытачу просты набор інструментаў, з дапамогай якіх можна навучыцца ўспрымаць і разумець любы твор. Мінімум разумных слоў, максімум практыкі і зваротаў да ўласнай інтэрпрэтацыі. Менавіта таму «Мастацтва глядзець» — выдатная кніга для тых, хто толькі пачынае выбудоваць дыялог з сучасным мастацтвам.

Валянціна Красоўская

Ляўша, леў ці левы?

Адкуль пайшла назва вёскі і прозвішча

Пройдзе не так шмат часу, і ад многіх вёсак застануцца толькі найменні. Не застанецца людзей, якія змаглі б нам расказаць пра гэтыя вёсачкі.

Зараз многія цікавяцца родным краем. Для мяне малая радзіма — гэта пасёлак Обаль у Шумілінскім раёне. Амаль каля самага пасёлка ёсць маленькая вёсачка Ляўшы, сугучная майму прозвішчу. І мне падалося, што яна мае нейкае дачыненне да маёй сям'і.

Я вырашыла гэта высветліць.

Антрапаніміка і тапаніміка

Імя суправаджае чалавека на працягу ўсяго яго жыцця, становіцца яго спадарожнікам. Кожны чалавек мае імя, імя па бацьку, прозвішча, інакш кажучы, афіцыйную назву. Часта, асабліва ў вёсках, сустракаюцца і неафіцыйныя назвы людзей — мянушкі.

Тое самае можна сказаць і пра назвы вёсак.

Усе гэтыя тыпы найменняў гістарычныя — кожнае ўзнікла ў пэўны перыяд гістарычнага развіцця чалавецтва.

Антрапаніміка — навука, якая займаецца вывучэннем найменняў людзей.

Падрабязна пра найменні географічных аб'ектаў дазваляе даведацца тапаніміка — навука, якая вывучае географічныя назвы, іх паходжанне, сэнсавае значэнне, развіццё, сучасны стан, напісанне і вымаўленне. Тапаніміка з'яўляецца навуковай дысцыплінай, якая знаходзіцца на памежжы трох галін ведаў: географіі, гісторыі і лінгвістыкі. Тапонімы ж — гэта ўласныя імёны прыродных аб'ектаў на Зямлі, а таксама аб'ектаў, створаных чалавекам.

Прозвішчы — спадчынныя афіцыйныя найменні людзей, якія паказваюць на прыналежнасць чалавека да пэўнай сям'і. Праблема вывучэння антрапонімаў і тапонімаў застаецца далёкай да свайго канчатковага вырашэння. Неабходна праводзіць вялікую колькасць рэгіянальных апісанняў беларускіх уласных імёнаў і назваў вёсак, а таксама іх даследаваць.

Несумненна, менавіта рэгіянальныя даследаванні найбольш актуальныя і перспектыўныя. Разгляд якога-небудзь моўнага матэрыялу, асабліва ў сферы імёнаў уласных, варта праводзіць глыбока і ўсебакова на пэўнай тэрыторыі.

Характарыстыка і паходжанне прозвішча

Найстаражытнейшая форма назвы чалавека — імя — цесна звязана з мянушкай — жартоўным або канспірацыйным імем чалавека. Мянушка спачатку выконвала функцыю імені ў дахрысціянскі перыяд, потым ужывалася побач з уласнымі асабовымі імёнамі.

Пазней, у XVI–XVII стст. імёны-мя-

нушкі набліжаюцца да прозвішчаў, аб'ядноўваючы ўсіх членаў аднаго рода, сям'і. Мянушкі абазначаюць асоб з аднолькавымі прозвішчамі, выдзяляюць іх па якой-небудзь рысе сярод усіх жыхароў.

Мне стала вядома, што маё прозвішча ўтварылася ад назваў асоб паводле знешняга выгляду ці фізічных якасцей. Ёсць думка, што прозвішчы Левуш і Ляўша з'яўляюцца аднакаранёвымі і ўзніклі яны яшчэ ў дахрысціянскую пару як мянушкі. Так маглі называць чалавека, які валодаў левай рукой лепш, чым правай, інакш кажучы, быў ляўшой. Паводле іншай гіпотэзы, прозвішча Ляўша паходзіць ад мянушкі Леў. Прыхільнікі гэтага пункту погляду лічаць, што такую мянушку чалавек мог атрымаць на аснове асацыяцыі з буйным драпеж-

Карта-схема вёскі Ляўшы з надпісамі ўладальнікаў сядзіб

нікам. Так маглі назваць чалавека па яго знешнім выглядзе, фізічных якасцяў або рысах характару: Львом маглі назваць таго, хто вызначаўся магутнай сілай, смеласцю і адвагай. Аднак назвы экзатычных для беларускіх зямель жывёл у старажытнасці звычайна выкарыстоўваліся ў якасці мянушак вельмі рэдка.

На маю ж думку, прозвішча Ляўшоў — ляўша, левы. Прозвішча магло быць дадзена чалавеку з сям'і, дзе гаспадаром быў ляўша.

Утварэнне прозвішча

Па структуры ўсе прозвішчы падзяляюцца на першасныя і другасныя. Першасныя — прозвішчы, утвораныя ад уласных асабовых імён і мянушак без далучэння прозвішчаўтваральных фармантаў. Другасныя — прозвішчы,

утвораныя ад уласных імён, мянушак ці тапонімаў шляхам далучэння прозвішчаўтваральных фармантаў.

Спынімся на апісанні цікавага для нас тыпу (маё прозвішча) больш падрабязна. Што датычыцца Шумілінскага раёна, то прозвішчы на -оў, -еў, -аў складаюць амаль 53%, і гэта даволі высокі паказчык.

Прычына высокай частотнасці такіх прозвішчаў на ўсходзе вобласці бачыцца нам у гістарычных асаблівасцях фарміравання гэтай тэрыторыі: у 1772 г. некаторыя землі сучаснай усходняй Віцебшчыны былі далучаны да Расіі, пасля чаго іх насельніцтва стала афармляцца прозвішчамі на -оў, -еў, -аў.

Позірк праз стагоддзе

Сустракаюцца выпадкі, калі прозвішча ўтворана ад назвы населенага

пункта. Адзначаны нават факты, калі жыхары вёскі носяць адно прозвішча, якое паходзіць ад назвы гэтай вёскі. Гэтая праблема цікавіць і мяне. Я звярнулася да свайго дзеда Аляксандра Сяргеевіча Ляўшова з пытаннем: «Ці можа такое быць, што нашы продкі жылі ў вёсцы Ляўшы і наша прозвішча бярэ пачатак з гэтай вёскі?»

Мы склалі радаслоўнае дрэва і выявілі, што за апошнія амаль сто гадоў нашы родныя не пражывалі ў гэтай вёсцы.

Распаўсюджаная і адваротная з’ява — назвы вёсак утвараліся ад прозвішчаў. Характэрна, што ў большасці такіх вёсак і зараз жывуць карэнныя жыхары з прозвішчамі, якія далі назву вёсцы. Я таксама хацела даведацца, ці пражывалі ў вёсцы Ляўшы людзі з прозвішчам Ляўшова.

З гэтым пытаннем мы з бацькамі вырашылі наведацца ў Обальскі сельскі савет. Мы сустрэліся са старшынёй сельсавета Будневічам М. А. і сакратаром Камовіч С. І. Па нашай просьбе яны прадаставілі дакументы, якія сведчылі, што з такім прозвішчам людзі ў Ляўшах не пражывалі.

Уважлівы аналіз паказаў, што пачынаючы з 1936 года прозвішча Ляўшова ў вёсцы Ляўшы не было.

Назвы нашых вёсак: дзе легенды, а дзе гісторыя?

Пераважная большасць нашых вёсак паўстала ў другой палове XVI ст., калі здзяйснялася «Устава на валокі» — усе каралеўскія землі былі падзелены на фальваркі, а сяляне сселеныя ў вёскі з хатамі ў радок уздоўж дарогі. Таму назвы збольшага ўжо славянскія і паходзяць ад уласных імёнаў жыхароў або мянушак-прозвішчаў — тады гэта было амаль тое самае, бо трывалыя прозвішчы таксама паўставалі ў той час.

Я лічыла, што, пачынаючы высвятляць паходжанне назвы свайго населенага пункта, трэба звярнуцца да першакрыніц. Гэта, у першую чаргу, шматлікія ўжо надрукаваныя і прысутныя ў інтэрнэце кнігі Літоўскай метрыкі, пропісы эканомій, выданні прывілеяў і актавых дакументаў. Трэба знайсці першую згадку пра населены пункт, якая ў большасці выпадкаў не будзе старэйшай за XV–XVI стст., і высветліць арыгінальную назву, тады і адгадка стане значна бліжэйшай.

Але ўсе пошукі не далі ніякага выніку. І было прынята рашэнне звярнуцца да мясцовых легенд і меркаванняў мясцовага насельніцтва.

Зімовым днём мы з татам і матуляй выправіліся ў Ляўшы. Нас сустрэла заснежаная вёска. У вёсцы 17 дамоў, але пражываюць толькі ў дзвюх хатах. Астатнія хаты пустуюць. Давялося нам пагаварыць са старажыламі і пастаяннымі жыхарамі вёскі. Іх усяго тры: Лузгіна Таісія Лукінічна, Лузгін Анатолій Іванавіч, Курыленка Раіса Ільвічна. Нас цікавіла пытанне: «Адкуль пайшла назва вёскі Ляўшы?» Усе нашы суразмоўцы сышліся ў думцы, што напэўна заснавальнік вёскі быў ляўша.

У мяне таксама ёсць свой пункт погляду. Я лічу, што гэту назву магла атрымаць вёска яшчэ і таму, што стаіць на левым беразе ракі Обаль. Нібы сама вёска і з’яўляецца ляўшой. Чамусьці гэтай думкі мне хочацца прытрымлівацца болей.

Заклучэнне

Разгледзеўшы дасканалы шляхі ўтварэння майго прозвішча, магу сцвярджаць, што другасныя прозвішчы (да якіх належыць і маё) даволі шырока распаўсюджаны на нашай тэрыторыі. І, звяртаючыся да гіпотэзы, можна адзначыць, што прозвішча

Ляўшова і вёска Ляўшы маюць толькі блізкае лексічнае значэнне, але канкрэтная сувязь паміж імі адсутнічае. Ніякага ўплыву падчас утварэння адзін на аднаго не было зроблена. Усё гэта сведчыць, што гіпотэза пацверджана толькі часткова.

Задача працы — прааналізаваць узнікненне назвы вёскі Ляўшы і прозвішча Ляўшова з улікам семантыкі і этымалогіі — выканана. Даследаванне мае культурна-гістарычную цікавасць.

Аналіз паходжання прозвішчаў і ўзнікнення назваў вёсак дазваляе меркаваць, як утварыліся словы ў пэўны гістарычны перыяд. На сёння ў навуцы няма пакуль поўных крыніцаў па антрапаніміцы і тапаніміцы, якія б раскрывалі даследуемыя словы. Лічу, што мая праца будзе хоць і маленькай, але карыснай кропелькай па дадзенай тэме.

Такім чынам, яшчэ раз параю тым, хто хоча знайсці праўдзівую інфармацыю аб паходжанні назвы сваёй вёскі, — звярніцеся да першакрыніц, заглябцеся як мага далей у папярэднія стагоддзі, і вас напэўна чакаюць адкрыцці, бо можа аказацца так, што ваша вёска чатырыста гадоў таму мела зусім іншую назву.

Вікторыя Ляўшова, 6 клас,
Обальская сярэдняя школа
Шумілінскага раёна
Лілія Уладзіміраўна Нячай,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры

Спіс выкарастаных крыніц

1. Бірыла, М. В. Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны, мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы / М. В. Бірыла. — Мінск: Навука і тэхніка, 1966. — 328 с.
2. Бірыла, М. В. Беларуская антрапанімія: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі / М. В. Бірыла; рэд. Р. І. Аванесаў. — Мінск: Навука і тэхніка, 1969. — 508 с.
3. Бірыла, М. В. Тыпалогія і геаграфія славянскіх прозвішчаў / М. В. Бірыла. — Мінск: Навука і тэхніка, 1988. — 67 с.
4. Ліпскі, У. С. Мы: Аповесць пра нашы прозвішчы / У. С. Ліпскі. — Мінск: Беларусь, 2006. — 262 с.
5. Мезэнка, Г. М. Беларуская антрапанімія: вучэб. дапам. / Г. М. Мезэнка (навук. рэд.) [і інш.]. — Віцебск: УА «ВДУ імя П. М. Машэрава», 2009. — 254 с.
6. Мезэнка, Г. М. Віцебшчына ва ўласных імёнах: мінулае і сучаснасць: ма-нагр. / Г. М. Мезэнка, В. М. Ляшкевіч, Г. К. Семянькова. — Віцебск: УА «ВДУ імя П. М. Машэрава», 2006. — 238 с.
7. Шур, В. В. Беларускія ўласныя імёны. Беларуская антрапаніміка і тапаніміка / В. В. Шур. — Мн.: Маст. Літ., 1998.
8. Шур, В. В. 3 гісторыі ўласных імёнаў / В. В. Шур. — Мн.: Выш. школа, 1993. — 156 с.

ТЫ-САМАЕ ✨
ГАЛОУНАЕ, ШТО
Ў ЦЯБЕ ЁСЦЬ

ТЫ ВАЖНАЯ І ВАЖНЫ
ПА-ЗА ЗАЛЕЖНАСЦЮ АД
ЧАГО ЗАЎГОДНА!

ТЫ МОЖАШ РАДАВАЦЦА
ЦІ СУМАВАЦЬ: ТВАЕ ЭМОЦЫІ-
ГЭТА НЕАД'ЕМНАЯ ЧАСТКА ЦЯБЕ.

ТЫ МАЕШ ПРАВА
ПАМЫЛЯЦЦА.

ТВАЮ КАШТОЎНАСЦЬ
НЕ ВЫЗНАЧАЕ ТВАЯ
ПРАДУКТЫЎНАСЦЬ.

ВЕЛЬМІ ВАЖНА АДПАЧЫВАЦЬ
І БЕРАГЧЫ СІЛЫ.

3 першага нумара новага года гэтая рубрыка цалкам *належыць настаўнікам!* Мы з вялікім задавальненнем змесцім тут *вашы цікавыя напрацоўкі* для ўрокаў і забаў па-за заняткамі.

Беларускія

СВЯТЫ

Віктарына

1. Да гэтага дня варылі, пяклі, смажылі розныя стравы: булкі, пірагі, каўбасы, сала, фарбавалі і варылі яйкі. Рытуальнай стравай з'яўлялася чырвонае яйка, асвятчанае ў царкве ці касцёле.

2. Свята адзначалася пятага сакавіка. На ім ушаноўвалі сімвал парадку, вясны, росквіту прыроды. На лузе дзяўчаты выбіралі самую прыгожую, апрагалі яе русалкай і надзявалі ёй вянок, вадзілі вакол яе карагоды і спявалі. На гэце свята існуе шмат прыказак, прыкмет. Вось адна з іх: «Як дождж на... то будзе хлеб у дурня».

3. Зранку хлопцы запасалі паліва, збіралі па вёсцы старыя рэчы, сухое ламачча, якое засталася з зялёных святак, бо, спальваючы гэта, быццам можна было дагадзіць продкам. Лічылася, што ў гэты час прыходзіць каляндарная вяршыня росквіту прыроды, бо хутка прыйдзе Пятрок. Але гэце свята вызывала і самую актыўную дзейнасць варожых чалавеку сіл.

4. Спецыяльнай абрадавай стравай на гэтым свяце з'яўлялася бабіна каша, якую гатавала павітуха, або хросная бабка. Для гэтай стравы куплялі новы гаршок, які потым разбівалі.

5. На гэце свята ў прыродзе адбываўся пераломны момант ад лета

да зімы. «Прышла ... і пытае, ці да зімы гатова». Пачынаючы з гэтага свята, моладзь пачынала збірацца на вячоркі, а хатнія справы спраўляліся з песнямі.

б. У гэты дзень уся сям'я збіралася за сталом, успамінала памерлых дзядоў і прадзедаў, клікала на вячэру, паклаўшы для іх на асобныя талеркі куццю.

А вось яшчэ колькі цікавых фактаў пра Дзяды на Беларусі:

Дзяды — народны памінальны абрад, рытуальная вячэра ў памяць памерлых родзічаў. Дзядамі называлі таксама дзень, калі адбываўся абрад, а таксама нябожчыкаў, якіх ушаноўвалі.

Дзядоў у беларусаў, як і паводле царкоўнага ўставу, чацвёрта: зімовыя (Масленічныя) — перад Масленым тыднем, веснавыя (Радунічныя) — на Радуніцу, летнія (Духаўскія, Сёмушныя, Стаўроўскія) — у суботу перад Сёмухай на Духаў дзень, восеньскія (Змітраўскія, Вялікія, Багатыя) — перад святым Дзмітрыем. У некаторых рэгіёнах Беларусі адзначаюць да шасці Дзядоў.

Паўсюдна на Беларусі да свята старанна рыхтаваліся: раніцай у суботу ўсе ўставалі рана, прыбіралі падвор'е, хату, рыхтавалі ў дастатку стравы, мыліся, апрагаліся ў самаробнае адзенне. На рытуальную вячэру запрашалі толькі блізкіх сваякоў, прадстаўнікоў роду. Адчынялі вокны, комін, дзверы, каб душы продкаў маглі зайсці ў хату. У час вячэры ніякая адзежына не павінна была вісець на ашостку.

Стол на Дзяды ахопліваў ледзь не ўсю нацыянальную кухню. Разам з абавязковымі рытуальнымі стра-

вамi гатавалi ласункi, якiя былі асаблiва любiмыя ў памёрлых сваякоў. Пачыналі вячэру часцей за ўсё тады, калi надыходзiў час запальваць агонь. Апраналiся па-святочнаму, засцiлалi стол белым абрусам.

З абрадам «Дзяды» звязаны прыгожы звычай запiсвання членаў роду на покуцi. У Змiтраўскую суботу (напярэдаднi галоўных, восеньскiх Дзядоў) у хату прыводзiлі адукаванага чалавека, якi выразаў на бэльках iмёны нованароджаных i памёрлых за мiнулы год. Лiчылася, што ўбачыць дзядоў можа толькi той, хто цэлы дзень

нiчога не еў. Раней падчас святкавання Дзядоў завязвалi вочы смялейшай жанчыне цi дзядучыне i саджалi яе на слуп, укапаны ў падлогу ля печы. Яна назiрала адтуль за «дзядамi», якiя ўваходзiлі ў хату, стараючыся пазнаць iх. Часам яна так палохалася, што ў непрытомнасцi валiлася на падлогу.

Амаль у кожнага народа ёсць свой дзень ушанавання продкаў. Так, у Японii ёсць народнае свята Бон — Дзень памiнання продкаў. Адзначаецца гэта свята ў сярэдзiне лета, прычым весела, каб парадаваць продкаў, духi якiх вярнуліся на пабыўку да сваякоў. Кожнага памерлага памiнаюць запаленай свечкай, якую пускаюць на калеровым бумажным лiхтары ўнiз па рацэ.

Пятага красавiка кiтайцы адзначаюць свята Цынмiн — Дзень чыстага святла. Гэта традыцыйны дзень памiнання памерлых продкаў, калi наведваюць i прыводзяць у парадак могілкі. У гэты дзень адбываюцца абрады пакланення мiфiчным iмператарам Хуандзi i Яньдзi, якiя лiчацца легендарнымi продкамі кiтайцаў.

У Чувашыi галоўны абрад, якi прысвячаецца продкам, называецца Юпа. Адбываецца свята ў месяц юпа (кастрычнік) — месяц памiнак. Распальваецца вогнiшча, адбываюцца танцы на гарачых вуглях, хараводы з песнямі.

Валянцiна Седлавец,
настаўнiца беларускай мовы
i лiтаратуры,
сярэдняя школа №2 г. Наваполацка

Больш пра Дзяды можна
даведацца тут:

Тэма гістарычнага мінулага займае значнае месца ў сучаснай беларускай літаратуры. Традыцыі славутага Уладзіміра Караткевіча ў мастацкім асэнсаванні нацыянальнай гісторыі паспяхова працягнулі Уладзімір Арлоў, Вольга Іпатава, Канстанцін Тарасаў, Віктар Чаропка, Леанід Дайнека і іншыя.

Фразеалагізмы і прыказкі ў рамане «Меч князя Вячкі» Леаніда Дайнекі

Пад іх увагай — усе эпохі і перыяды жыцця беларусаў. Письменнікі ўзнаўляюць вядомыя і малавядомыя гістарычныя факты і падзеі, знаёмяць чытачоў з жыццём выдатных дзеячаў беларускай гісторыі і культуры. Шэраг твораў прысвечаны далёкай мінуўшчыне нашага народа, яе славытым постацям.

Адзін з такіх твораў, які не можа пакінуць раўнадушным, — «Меч князя Вячкі». Раман — своеасаблівы напамін нам пра слаўную і гераічную мінуўшчыну і важны этап у высакароднай справе вяртання гістарычнай памяці беларускага народа. Ён адлюстроўвае гераічную барацьбу гарджан старажытнага Полацка з тэўтонскімі крыжаносцамі. Гісторыя сведчыць, што крыжаносцы лічылі сябе ра-

зумнейшымі, мацнейшымі — словам «звышлюдзьмі» ў параўнанні з жыхарамі тых зямель, куды яны неслі крыж. Народам адмаўлялі ў праве на ўласную гісторыю, на родную мову.

Раман Леаніда Дайнекі прасякнуты ідэяй неабходнасці аб'яднання не толькі славянскіх народаў, але і іх суседзяў, каб супрацьстаяць ворагу. Сюжэт рамана захапляльна апавядае нам пра нашых далёкіх продкаў, якія ўзялі шчыты, мячы і попелч з продкамі эстонцаў, латышоў і літоўцаў паўсталі на вялікую і святую бітву за сваю зямлю, за сваё вольнае жыццё. Час, апісаны ў рамане, — досвітак трынаццатага стагоддзя, калі Полацкае княства было дзяржавай еўрапейскага памеру і значэння. Адна сюжэтная лінія рамана менавіта пра гэта. Гісторыя, гіста-

рычная памяць народа паказана праз імгненні, чалавечыя жыцці, якія паступова зліваюцца ў вечнасць.

Няпроста нам ведаць і разумець усё пра далёкую гісторыю. Але для кожнага з нас, напэўна, зразумелы іншы бок рамана — нацыянальная энергія, якой мы насычаемся з кожнай старонкі твора і без якой немагчымая наша будучыня. Прыказкі, фразелагізмы, крылатыя вырызы, якіх па некалькі на адной старонцы рамана — значная частка гэтай энергіі. Адсюль можна зрабіць выснову, што і ў вельмі далёкія ад нас часы нашы продкі мелі вялікую схільнасць да ёмкага, трапнага, выразнага слова.

Неацэнныя парады — найбагацейшую «школу жыцця» — нашы мудрыя продкі пакінулі нам у выглядзе лаканічных, вобразных, ёмкіх, трапных, сакавітых выслоўяў. Яны робяць нашу мову больш яскравай, каларытнай, сакавітай. Нездарма яшчэ Іван Насовіч пасля шматгадовага вывучэння нашай

мовы, быту, звычаяў народа сцвярджаў: «Беларусы ўсе факты, усе выпадковасці чалавечага жыцця, усе ўчынкi, як добрыя, так і дрэнныя, і ўсякае нават меркаванне пра што-небудзь падводзяць пад мерку прыказак сваіх... Паміж простымі людзьмі ёсць шмат такіх здольных, якія на ўсякую падзею, на ўсякі выпадак, вясёлы, спрэчны, сумны, — адразу ж і дарэчы падаюць прыказку, нібы яны знарок вывучалі іх, як тыя, хто, авалодваючы лацінскай мовай, завучвае на памяць дыстыхі Катонавы».

Фразеалагізмы

Фразеалагізмы шырока выкарыстоўваюцца і ў звычайных паў-

сздзённых моўных зносінах, і ў мастацкай літаратуры. На жаль, многія з іх вучням незразумелыя і патрабуюць тлумачэння.

Разгледзім спачатку фразеалагічныя адзінкі, якімі карыстаюцца героі рамана Л. Дайнекі. Неабходна заўважыць, што яны практычна заўсёды выступаюць адзінкамі намінацыі, будаўнічым матэрыялам для сказаў. Напрыклад: «Ён адчуў, як па спіне беглі дрыжыкі», «Браціла і тэўтон кожнае імгненне маглі звярнуць сабе шыю», «Ад страху язык прымёрз да зубоў». Як бачым, фразеалагізмам рамана ўласціва часцінамоўнае значэнне. У адпаведнасці з гэтым можна вылучыць наступныя разрады фразеалагізмаў, ужытыя ў рамане:

- дзеяслоўныя — «трапіў у пастку», «пажыць да белага воласу», «адалі сырой зямлі»;
- прыслоўныя — «кату па пяту», «да трэціх пеўняў», «не звёў вока»;
- назоўнікавыя — «ледзяны панцыр», «асінае гняздо», «светлае вока»;
- прыметнікавыя — «лёгкі хлеб», «карані аднаго дрэва», «крывавы танец».

Большасць фразеалагізмаў рамана падобныя на словазлучэнні разнастайнага характару, бо маюць граматычна галоўны кампанент і граматычна залежнае ад яго слова («падбіраць ключы», «узялі за кадык», «пакладу галаву»). Другая група фразеалагізмаў — гэта выразы са структурай спалучэння слоў, у такіх фразеалагізмах няма ні граматычна галоўнага, ні граматычна залежнага слова. Прыкладам такіх фразеалагізмаў у рамане можна назваць «ва ўсе вочы», «на адзін твар», «да трэціх пеўняў».

Яшчэ адна група — фразеалагізмы са структурай сказа, аднак амаль усе яны маюць адкрытую структуру і па-

трабуюць інфарматыўнай падтрымкі з боку моцна кіруемых слоў са значэннем асобы, якая выступае ў ролі лагічнага суб'екта. Напрыклад: «не паспеў у пер'е ўвабрацца», «зубы зламаў», «змяніў скуру». Фразеалагізмы з'яўляюцца будаўнічым элементам сказа, гэтак жа, як і словы, заўсёды выконваюць ролю таго ці іншага члена сказа. Напрыклад, дзеяслоўныя фразеалагізмы выступаюць звычайна ў ролі выказніка, назоўнікавыя могуць быць рознымі членамі сказа, прыслоўныя — у ролі акалічнасці і г. д. Прыкладам фразеалагізма з адносна свабодным значэннем можна назваць фразеалагізм «лебядзіная песня». Ён ужываецца ў рамане шэсць разоў і адносіцца да галоўнага героя князя Вячкі, але валодае такой семантычнай самастойнасцю, што спалучальныя з тэкстам яго магчымасці і значэнне бязмежныя.

Фразеалагізм «касцямі легчы» — «загінуць» — з'яўляецца прыкладам фразеалагізма з валентна абмежаваным значэннем, бо можа спалучацца толькі з воямі. Шмат сустракаецца фразеалагізмаў, якія могуць спалучацца з некалькімі словамі, напрыклад, прыслоўны выраз «на свае вочы», што значыць «непасрэдна сам», можа ўжывацца з рознымі дзеясловамі: «бачыў» або «ўпэўніўся», «пераканаўся». Фразеалагізмы тыпу «камянеў душою» з'яўляюцца фразеалагізмамі з абмежаваным значэннем, бо ўжываюцца толькі ў акрэсленай канструкцыі («абыякаваць»). Больш падрабязнае значэнне фразеалагізмаў даецца ў Слоўніку фразеалагізмаў рамана па QR-кодзе напрыканцы артыкула.

Прыказкі

Вучоны І. Я. Лепешаў вылучае тры групы прыказак: першая група (мае алегарычны сэнс), другая (прыказкі, у якіх няма поўнага пераасэнсаван-

ня ўсіх кампанентаў), трэцяя (прыказкі, якія ўжываюцца толькі ў прамым значэнні). Звяртаемся да рамана «Меч князя Вячкі». Да першай групы адносяцца наступныя: «як верабей выляцела слова, і не зловіш яго», «носа крукам не дастанеш», «куды конь з капытом, туды і рак з кляшнёй» і інш. У такіх прыказках гаворыцца пра адно, а маецца на ўвазе зусім іншае. Прыкладам другой групы можна лічыць: «смеласць гарады бярэ, і голад таксама бярэ», «не адзін Гаўрыла ў Полацку», «вольны арал мух не ловіць». Як бачым, некаторыя словы захоўваюць сваё літаральнае значэнне. На наш погляд, найбольш у рамане прыказак, якія адносяцца да трэцяй групы, прыказак, якія ўвогуле не патрабуюць тлумачэння: «Зло ад злых людзей», «Хто забывае дабро, хто забывае бацькоў, продкаў, бог высушвае сэрцы...», «Гордыя галовы згінае толькі меч». Як бачым, агульны сэнс кожнай такой прыказкі вынікае з прамых значэнняў яе слоў-кампанентаў.

У адрозненне ад фразеалагізмаў прыказкі выражаюць не паняцце, а сужэнне, заўсёды з'яўляюцца камунікатыўнымі адзінкамі, пры дапамозе якіх перадаецца вычарпальны ў сэнсавых адносінах змест, што ўласціва толькі сказу: «Хто пакаштаваў крывавага мяса, не захоча есці параную рэпу» (чытаем пра здрадніка Брацілу), «Дарагі той куток, дзе рэзалі пупок», (так гучыць наказ князя), «Госць у доме — бог у доме» (словы ваяводы Даўгерута).

Разглядаючы прыказкі з боку іх структуры, у рамане Л. Дайнекі знаходзім усе тыпы простых і складаных сказаў: просты двухсастаўны сказ — «Сваімі рукамі мы трымаем і меч і лёс свой», «Адзін камень шмат гаршкоў разбівае», «Не чалавек — сын змяіны»;

аднастаўны сказ — «Трэба ісці меч на меч, косць на косць», «Носа крукам не дастанеш», «Зло ад злых людзей», «Без болю няма жыцця», «Лыжкай акіян не вычарпаеш»; складаназлучаны — «Было б светла, а матылькі прыляцяць», «Чужыя вочы не ўбачылі, а чужыя вушы не пачулі»; складаназалежны — «Дрэнны той князь, на якога ўздываюць дзясніцу ягоныя ж халопы», «Дарагі той куток, дзе рэзали пупок», «Жыві тым, што ёсць»; бяззлучнікавы — «Вада дае, вада бярэ», «Мужчыны клапоцяцца аб крэпасці, жанчыны клапоцяцца аб лепасці».

Такім чынам, паколькі прыказкі ў камунікатыўных адносінах з’яўляюцца закончаным сказам, ні адна з іх не можа выступаць у ролі якога-небудзь члена сказа. Па тэксце рамана можна заўважыць, што, будучы «гатовымі формуламі жыццёвых з’яў ці гатовымі іх характарыстыкамі» (К. Крапіва), прыказкі свабодна ўключаюцца не толькі ў тэкст, але найчасцей у гутаркі паміж героямі.

Згодна з даследаваннямі І. Я. Лепшава і іншых навукоўцаў у галіне парэміялогіі, скарачэнне кампанентнага складу прыказак і ўтварэнне на іх аснове фразеалагізмаў — адзін з жывых працэсаў, што адбываюцца ў мове. Вучоны падзяляе прыказкі, якім абавязаны сваім узнікненнем некаторыя фразеалагізмы, на тры групы. Першая — прыказкі расшчапіліся на дзве часткі, і кожная з іх ужываецца самастойна як фразеалагізм. У рамана Л. Дайнекі — «І адзін камень шмат гаршкоў разбівае», што азначае моцны і сілу пераможа.

Другая група — прыказкі, ад якіх адарваўся трапны выраз і стаў самастойным фразеалагізмам. Такіх у рамана назіраем шмат: «Мячом умее гаварыць» (пра Халадка), «Страціў уладу над сваімі рукамі...», «У кожнага свой корм».

У трэцюю групу ўваходзяць прыказкі, вобразная аснова якіх стала базай фразеалагізмаў. Напрыклад, фразеалагізм рамана «ў пер’е ўвабрацца» фарміраваўся на аснове прыказкі «У пер’е не ўвабраўся, а сваё патрабуе», як бы насуперак яе літаральнаму сэнсу. Як бачым, кожная прыказка, якая адносіцца да той ці іншай групы, даўшы жыццё фразеалагізмам, не перастае ўжывацца і самастойна. Намі складзены Слоўнік прыказак і крылатых выразаў, якія ўжываюцца ў рамана, які даступны па QR-кодзе напрыканцы артыкула.

Непаўторнасць і багацце кожнай мовы, бяспрэчна, шмат у чым вызначаюцца прыказкамі і фразеалагізмамі. Жывая мова беларускага народа вельмі багатая і на прыказкі, і на фразеалагізмы, бо гэта не што іншае, як духоўная сіла народа, занатаваная ў мудрыя заветы кожнаму з нас.

Гістарычны раман «Меч князя Вячкі» школьнікі ўспрымаюць з вялікай цікавасцю, але ўзнікае шмат пытанняў па фразеалагізмах, прыказках, крылатых выразах, якія ўжываюцца героямі рамана і якіх па некалькі амаль на кожнай старонцы.

Вырашаючы крок за крокам задачы, мы зрабілі наступныя высновы: думкі, маналогі, дыялогі герояў, якія аздоблены прыказкай або фразеалагізмам, не проста ярка зіхацяць, а закранаюць розум кожнага чытача, бяруць за сэрца, выпрабоўваюць на здагядлівасць, кемлівасць. Адбываецца гэта таму, што і парэміялагічныя, і фразеалагічныя адзінкі ўздзейнічаюць на нас аўтарытэтам нашых продкаў. Чытачы пачынаюць не проста разумець матэрыялізаваную ў словах душу народа і задумвацца над яе мудрай жыццёвай філасофіяй, але і

ўзважваць свой погляд на жыццё як на сістэму адносін чалавека да прыроды, радзімы, свайго роду, сям'і. У сувязі з гэтым, даследаваны матэрыял мае значнае практычнае значэнне. На яго аснове можна праводзіць не толькі ўрочную, але і пазакласную працу.

Даследчая праца — маленькае зярнятка ў багатым пласце, пакінутым нам продкамі. Тэма і аб'ект даследавання настолькі аб'ёмныя і бясконцыя, што могуць стаць прыцягальным матэрыялам для многіх, хто цікавіцца гістарычнай і нацыянальнай спадчынай.

Ксенія Гермацкая, Ірына Калеснік,
гімназія №10 г. Мінска

Тэкст навуковай работы
цалкам, а таксама спіс літаратуры
і складзеныя аўтарам
слоўнікі вы зможаце
знайсці тут:

Шкодныя парады ад Вані

Калі лічыш сябе часам ты не надта і прыгожай,
Табе шкодную параду вось такую мы дадзім:
Ты купи сабе ў краме шмат касметыкі яскравай!
Усю яе адначасова на сябе ты накладзі!
На вачах сваіх паболея намалюй старанна тушшу,
Бровы, вусны, нос і шчокі маж старанна з усіх сіл!
Тады лёгка ты паверыць акружаючых прымусіш,
Што прыгожая ты быццам самы страшны кракадзіл!

Калі ты зусім не хочаш арганізм свой загартоўваць,
То і тут параду нашу можам мы прапанаваць:
Нізавошта і ніколі ты не ўздумаў умацоўваць
Сваё кволае здароўе і сабе дапамагаць!
Апранайся вельмі цёпла, нават летам, нават у спёку!
Усё, што ёсць у тваёй шафе, можаш разам ты надзець!
І тады ад кожнай хмаркі і ад ветрыка павеву
Будзеш на прастуду вельмі-вельмі часта ты хварэць!

Іван Корзун, 10 клас,
сярэдняя школа №40 г. Мінска

Шкодныя парады ад Дашы

Калі раптам даспадобы табе нейкая дзяўчынка,
То запісвай вельмі хутка заляцанняў наш рэцэпт:
Трэба прадэманстраваць ёй вельмі яркія ўчынкі,
І ўзаемнасцю адкажа! Вось у чым тут увесь сакрэт!

Ушчыкні яе за локаць і патузай за спадніцу,
Можаш крэйдай стул ёй змазаць ці падручнік адабраць!
Вось тады і зразумее сілу ўсю тваіх пачуццяў,
І сама яна захоча табе моцна....здачы даць!

Нашы шкодныя парады мы для тых адрасавалі,
Хто прыстойным чалавекам хоча быць паўсюль, заўжды,
Бо калі наадварот вы будзеце сябе паводзіць,
Паважаць вас будуць людзі, шанаваць будуць тады!

Дар'я Каваленка, 10 клас,
сярэдняя школа №40 г. Мінска.

Шкодныя парады ад Яраслава

Калі ветлівым з усімі быць не хочаш ты —
Не трэба!

Можаш смела сябе весці, нібы ты галоўны хам!
Выдумляй усім мянушкі і язык паказвай смела,
Не вітайся, не ўсміхайся, крыўдзі ўсіх ты сам-насам!
І тады цябе прызнаюць суперчэмпіёнам свету:
Па нявыхаванасці возьмеш прыз галоўны самы ты!
Абыходзіць цябе будуць аж амаль за кіламетр
І дарослыя, і дзеці, і сабаккі, і каты!

А ў транспарце грамадскім ты наогул будзь, як дома—
Гучна рагачы, таўхайся, раскінь ногі і сядзі,
Калі ж хто стаіць старэнькі ці жанчына, ці мо хворы —
Будзь настойлівым і месца ні за што не саступай!
Вось тады ўсе пазнаюць, што ты рэдкасны хамула
І смяяцца з цябе будзе ўвесь тралебус ці трамвай!

Яраслаў Дуброўскі, 10 клас,
сярэдняя школа №40 г. Мінска

1.

— Я буду памятаць цябе ўсё жыццё, абяцаю.

— Як гэты горад нас?

— Напэўна... хаця ён — наўрад ці.

— А як жа! Ведаеш, колькі людзей прайшло тут? Колькі слёз, усмешак, пацалункаў і болю бачылі гэтыя вуліцы? І яны ўсё памятаюць.

— Хацеў бы я пачуць.

— Ну дык слухай...

Садзілася сонца. Было надзвычай ціха навокал. Надзіва бязлюдна для такога часу. І раптам я адчуў: гэта было спачатку як подых ветру. Але ніводная травінка ля дарогі не варухнулася. Тады я прыслухаўся. І (цуд!) пачуў шэпт. Усё яшчэ думаючы, што мне здалося і такога не бывае, я азірнуўся. Яна ўсміхалася, а ў вачах чыталася: «я ж казала».

Вуліцы

— Мы памятаем сотні людзей, тысячы гісторый, мільёны размоў і бясконцасць момантаў. Гэтыя моманты складаюцца ў карціну. На ёй намалявана мноства твараў. Ты хацеў пачуць пра тых, каго ніколі не бачыў? Дай падумаць...

Гэта было 70 гадоў таму... І мы запамнілі вочы той дзяўчынкі. Яны былі блакітныя. Як неба ў чароўны дзень, як самае чыстае возера. Яны з бабуляй прыехалі на кані, хутчэй за ўсё з бліжэйшай вёскі. Гэта была першая паездка ў горад для яе. Пазней з гэтым горадам яна будзе звязаная вялікай часткай свайго жыцця, можа нават палюбіць яго. Але не зараз. Зараз ён ёй не падабаецца. І на чыстае неба набягаюць аблогі.

Праз некалькі гадоў пасля той паездкі яна зноў тут. Дарога праз сэрца горада ідзе да рынку. А вось і ён.

— Дзе ж? Тут жа толькі дамы?

— Усё мяняецца. Перабудоўваецца.

Памяць

І застаецца толькі памяць. Часам мне здаецца, што людзі адмыслова зносяць старое і будуць новае, каб не ўспамінаць.

Раней тут быў вялікі рынак. Шэрагамі стаялі шапікі і крамы, у якіх можна было купіць усё, што заўгодна. Жыхары вёсак паблізу прыязджалі са сваімі таварамі, прадавалася і дзяржаўнае. Тая дзяўчынка прыехала з мамай, каб прадаць гародніну. Размясціўшыся за адным з прылаўкаў, яна ненаўмысна перастала слухаць, што ёй кажа маці, і стала разглядаць натоўп. Позірк блакітных вачэй пералятаў ад аднаго твара да другога, намагаючыся ўбачыць як мага больш, каб захаваць гэта ўсё ў памяці на доўгія гады.

Сквер

Прайшло яшчэ крыху часу з той пары. Дзяўчынка канчаткова вырасла. Яна часта прыязджала ў горад, ужо адна. Часта шпацыравала па маіх яшчэ не асфальтаваных сцежках. І ўвесь час думала пра нешта. Побач у той час была бібліятэка. Я памятаю, як яна пару разоў у тыдзень бегала туды з ззяйкімі вачыма, а праз некалькі гадзін ішла назад са стосам кніг і тысячай новых думак. Я бачыў, як яна любіла кнігі, але ніколі б не падумаў, што яна звяжа з імі ўсё жыццё. Аднак як я здзівіўся, калі праз нейкі час яна прыехала ў бібліятэку працаваць. Я адразу зразумеў, пра што яна марыла ўсе гэтыя гады. І мара дзяўчынкі з яркавымі вачыма нарэшце здзейснілася. Яна прысвяціла сваё жыццё кнігам.

— І што, праўда настолькі любіла сваю працу? Такого ж не бывае.

— Бывае. І тады чалавек робіцца сапраўды шчаслівым.

Так мы абышлі амаль увесь горад. Усё, што адбылося, настолькі ўразіла мяне, што я ніяк не мог сабрацца з думкамі. Цішыню перарвала яна:

— Цяпер ты верыш, што яны ўсё памятаюць?

— Так, але як гэта магчыма? Прайшло 70 гадоў. Столькі людзей тут перабыло.

— І ўсе яны назаўсёды ў сэрцы гэтага горада. Кожная гісторыя. І такіх гісторый мноства.

— Як бы я хацеў даведацца, дзе цяпер тая дзяўчына... Шкада, што гэта немагчыма.

Яе вочы дзіўна засвяціліся.

— Можаш. Гэтая дзяўчына з вачыма колеру неба — мая бабуля. Адпрацаваўшы нейкі час тут, яна перабралася ў Мінск, выйшла замуж і так засталася там. У дзяцінстве яна часта распавядала мне пра маладосць, пра

гэты горад. Менавіта таму я так часта прыязджаю. І менавіта таму з першага погляду закахалася ва ўсё, што зараз вакол нас. І ў цябе.

Я хацеў сказаць яшчэ нешта, але яна працягвала:

— Ты не будзеш памятаць мяне ўсё жыццё. Памятаюць гарады. Запомніць гэты горад і нас. А людзі забываюцца. І ты забудзешся.

2.

Давай будзем рабіць выгляд, што мы незнаёмыя. Я буду проста моўчкі любіць цябе. А ты будзеш шчаслівы. Я для цябе ўжо ніхто, толькі цень мінулага. А ты маё сучаснае. Дзякуй, што робіш мяне лепшай кожны дзень. Ты, мабыць, нават не падазраеш, што ты стваральнік лепшай версіі мяне. Так,

абсалютна ідэальных людзей не існуе, але калі параўноўваць мяне сёння са мной у мінулым, то зараз я шматкроць лепшая. Кожную раніцу я прачынаюся з думкай пра тое, што не маю права здацца. Нават у тыя моманты, калі неверагодна цяжка, я не падаю да канца, бо ў мяне ёсць надзея, што ўсё нала-

дзіцца. Што аднойчы ты вернешся і ўсё стане як мае быць. Гэтая надзея растае з кожным днём як снег зараз, але лепш жыць ілюзіяй, якая не дае ўпасці, чым рэчаіснасцю, якая цябе знішчае.

Творчасць, як ты звык называць тэксты, якія я пішу, таксама твая заслуга. Маё жыццё так моцна пераплеценае з імі, а ты сувязь. Я нават імя табе прыдумала. Мой любімы Лірычны герой. У кожнага, хто піша, ёсць любімы герой, праўда? У Дастаеўскага гэта Наташа з Ванем, у майго суседа-паэта — Вуліцы, а ў мяне — ты.

Усё, што я пішу апошнім часам, — лісты да мінулага. Але маё мінулае — маё цяперашняе. Не так і кепска, я скажу, жыць мінулым, калі яно падштурхоўвае да стварэння будучыні.

Памятаеш, як ты не любіў, калі я сумавала? Не хвалюся, цяпер я больш задуманая. А яшчэ я зноў пачала пісаць тэксты ў метро. Апошні раз такое было ўвесну, калі ты быў побач.

Зараз ты толькі ў маіх думках. Але гэтага дастаткова. Нават тады, увесну, я разумела, што ты ненадоўга ў маёй рэчаіснасці, але мне спатрэбіўся амаль год, каб усвядоміць іншую. Праўда, яна пакуль вельмі крохкая. Часам я «прачынаюся» і заўважаю, што засталася адна, без цябе, але гэта хутка прамінае. Я замяняю адсутнасць цябе ў маім жыцці вучобай, развіццём, спортам. А калі робіцца зусім цяжка, пішу лісты. Хоць, мне здаецца, што апошняе — добры знак. Бо гэта таксама тэксты, а я пішу іх толькі тады, калі я нешта адчуваю. А раз пішу зараз — значыць, я яшчэ здольная адчуваць. І гэта цудоўна. Мой самы вялікі страх — перастаць адчуваць. Гэта як памерці, мне здаецца. Хіба ёсць сэнс у жыцці без пачуццяў? Не. Так што можна сказаць, што ты сэнс майго жыцця.

Часам я пачынаю сумаваць па табе. Гэта невыносна — усведамляць, што ты больш не вернешся. Зараз люты, а я ўпарта чакаю вясну, наўна мяркуючы, што штосьці зменіцца. Хоць у мяне ёсць нагода для веры. Тры мінулыя вясны прынеслі мне самае лепшае, што ў мяне было ў жыцці. А яшчэ я проста хачу цеплыні. Зараз пастаянна халодна і я часта мерзну, хоць і хаджу ў паліто.

Будзе смешна і сумна, калі ты аднойчы прачытаеш гэта. Так, мне цікава, што ты адкажаш, але будзе лепш, калі ты ніколі нічога не даведаешся, бо я абяцала не нагадваць пра сябе, пра мінулае.

Ты разумнейшы за мяне ў гэтым сэнсе. Ты не жывеш тым, што прайшло.

Спадзяюся, што ў цябе там усё добра, хоць я адчуваю, што табе можа быць нават цяжэй, чым мне. Але ты моцны і з усім справішся. Я веру.

Кацярына Косарава

Правільныя вершы, або зарыфмаваныя правілы

Анатоль Зэкаў

ГАЛАВАЛОМКА З СУФІКСАМІ

Калі суфікс **-ва-** ў дзеясловах
Ў цяперашнім часе мы маем,
То ў прошлым часе ў гэтых словах
Нікуды суфікс не знікае.

А ў цяперашнім часе **-ва-** не знаходзім –
То суфікс **-ава-** ў прошлым выводзім.

Вас, пэўна б, я зусім парадаваў,
Калі б і прыклады назваў?
Дык гэта лёгка можна –
праўда,
Я прыкладаў не выбіраў:

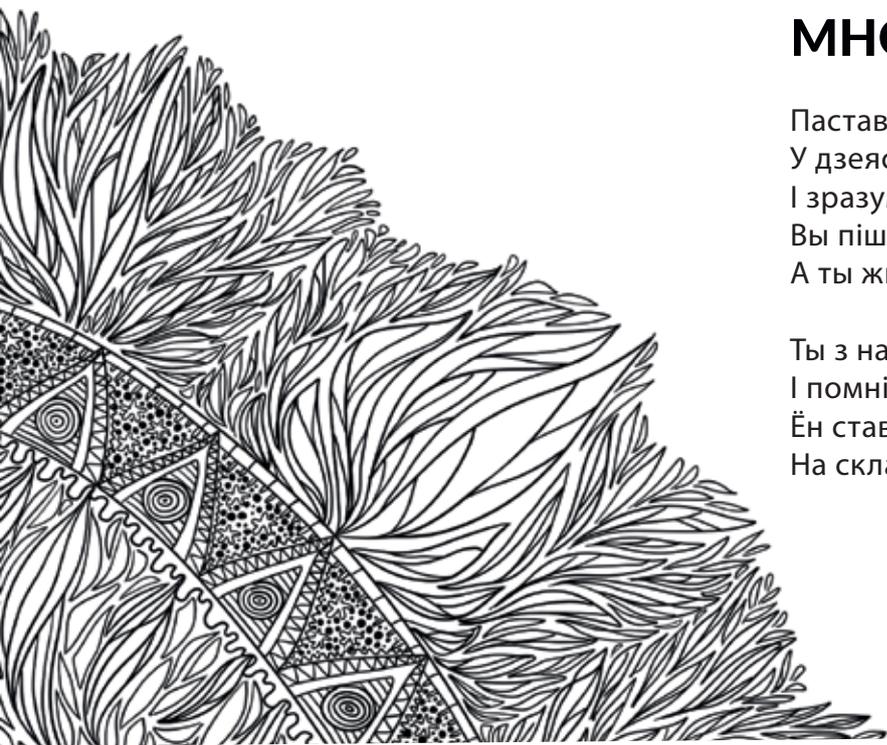
Адгадваю – адгадваў,
Крыўдую – крыўдаваў,
Выглядваю – выглядваў,
Дарую – дараваў.

У АДЗІНОЧНЫМ І МНОЖНЫМ

Паставіць правільна хацеў
У дзеясловах націск Міша
І зразумеў, калі ўспацеў:
Вы пішаце — калі ты пішаш,
А ты жывеш — вы жывяце.

Ты з націскам будзь асцярожны
І помні, калі ведаць хочаш:
Ён ставіцца і ў ліку множным
На складзе тым, што ў адзіночным.

бярэзка

Штомесячны грамадска-палітычны
і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей
сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прад-
прыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір
Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская,
Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 311-16-07, 8 (017) 311-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
В. А. Красоўская
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
П. В. Каралева
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 20.01.2021 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 404 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2021

- 01 Калумністыка. Пісьмо рэдактара
- 02 Дайджэст. Лёс? Кон: фільмаграфія Сатосі
Кона як асабісты дзэн
- 04 Праектар. Гаварлівыя піжамы і вечнае лета
- 07 Ініцыятыва. Зяленая карта Беларусі
- 08 Нетэкст. Практыкум па сучасным мастацтве
- 11 Hist. Ляўша, леў ці левы?
- 18 З апошняй парты. Беларускія святы
- 20 Школьныя даследаванні. Фразеалагізмы і
прыказкі ў рамане «Меч внязя Вячкі» Леаніда
Дайнекі
- 26 Заяўка на Парнас. Вершы
- 28 Заяўка на Парнас. Проза
- 31 Літаратурныя старонкі. Правільныя вершы,
або Зарыфмаваныя правілы

Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou .

Аўтар фотаздымка напрыканцы: apollo_llinaria .

Аўтар фотаздымка пад цытату і на старонцы 7:

Кацярына (e_r_o_s_h_k_a .

Адказы да віктарыны «**Беларускія святы**»: Вялікдзень,
Юр'е, Купалле, Хрэсьбіны, Пакроў, Дзяды.

Цяпер «Бярэзку» можна набыць анлайн!
Заходзь на belkiosk.by — і любімы часопіс будзе ў
тваім гаджэце!

А для амататараў шоргату паперы пад пальцамі —
льготная падпіска па індэксе 74888 (індывідуальная)
і 74879 (ведамасная).

«Бярэзка» ў сацсетках:

 @bjarozka

 @bjarozka.mag

ПАЧАЎ ЯЕ ПЫТАЦІ
НЕ ЧЫТАН
НЕ ПІШУ
ТОЛЬКІ ЯЧКІ
НЯСУ

Аўтар: Вольга Бабурына (Palunisa)

ISSN 0320-7579

EAC

9 770320 757007

2 1 0 0 1